

Opgaven veenweiden

Wat betekent dit voor de weidevogels?

Inhoud

1. Weidevogels in veenweide
2. Habitateisen
3. Kennisontwikkeling
4. Conclusies en aanbevelingen

Legenda

- Bebouwing, enz
- Leem
- Lichte klei
- Lichte zavel
- Moerig op zand
- Veen
- Water
- Zand
- Zware klei
- Zware zavel

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

Veenweide en weidevogels

dichtheid (2013-2015)

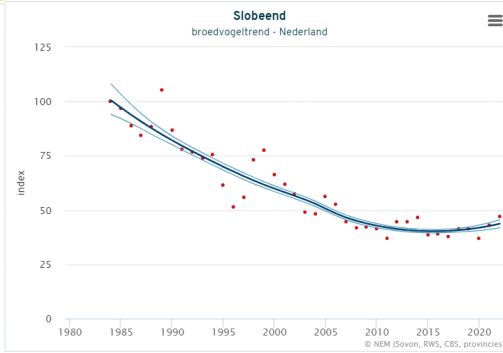
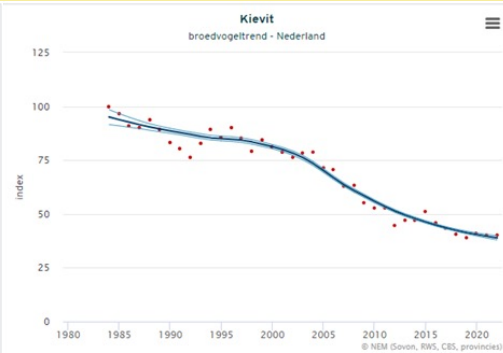
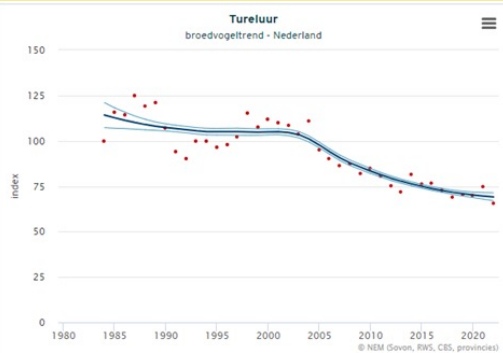
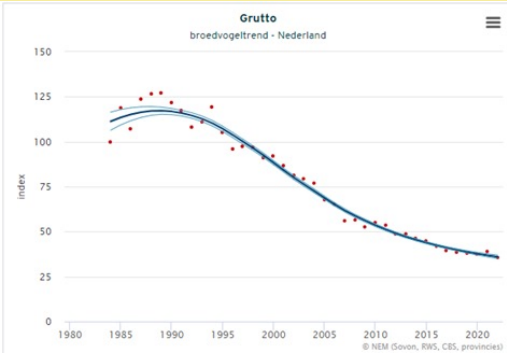
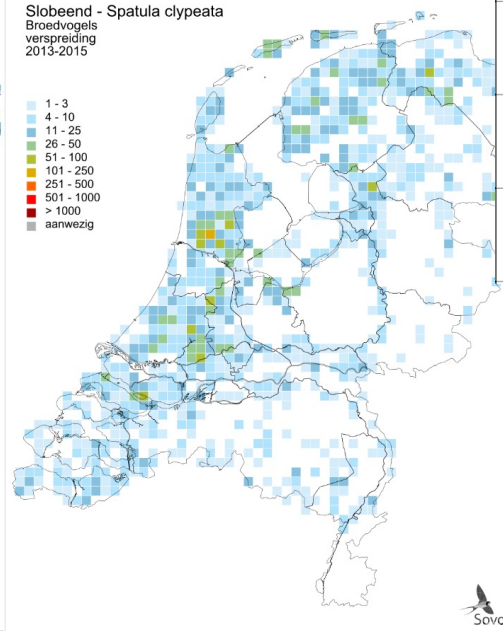
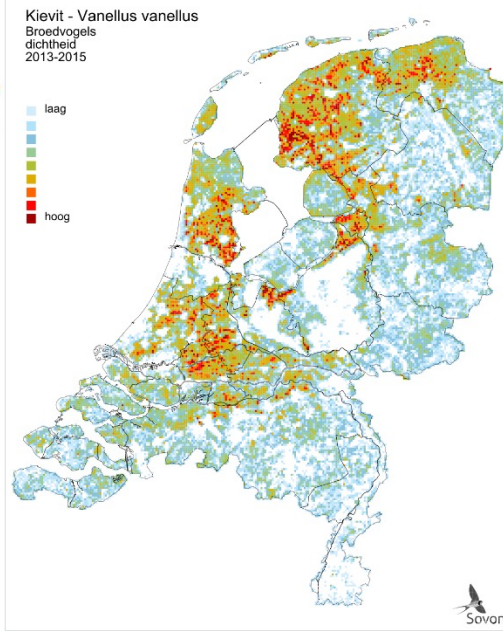
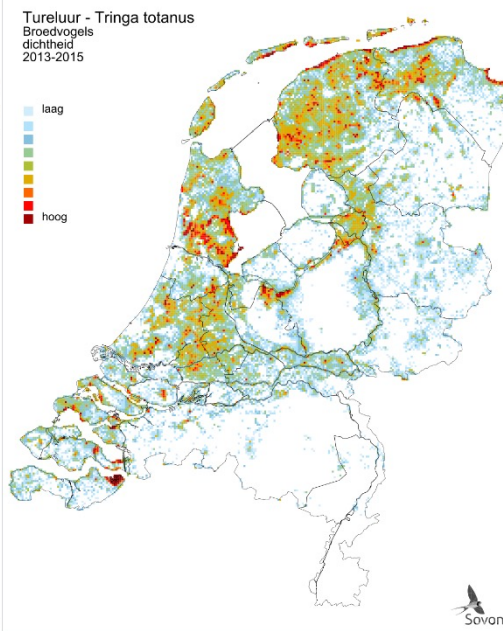
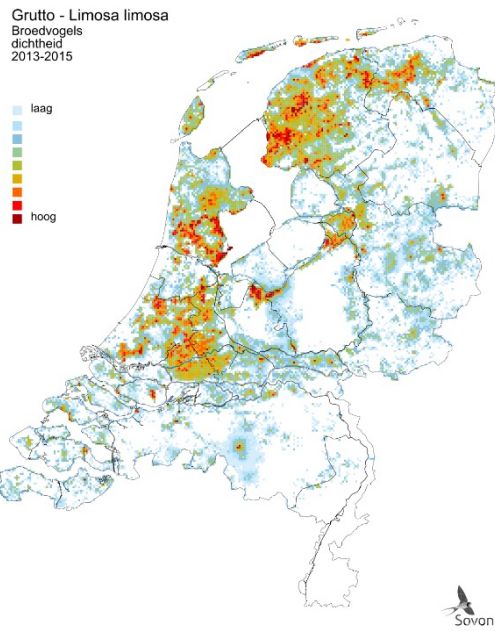

Foto: Grutto_Jannie Schregardus_Fotogalerij

Foto: Peter van Graafeiland

Foto: Kievit Edwin ter Hennepe Fotogalerij

Foto: Wil Leurs / www.agami.nl

Foto: Wil Leurs / www.agami.nl

Foto: Wil Leurs / www.agami.nl

Foto: Jelle de Jong

Foto: Marc Guyt / www.agami.nl

Foto: Peter van Graafeiland

Foto: Marc Guyt / www.agami.nl

Foto: Wil Leurs / www.agami.nl

Vanwaar die afname?

Mechanismen:

- Zeer laag reproductiesucces (onvoldoende kuikens worden groot) samenhangend met slechte conditie kuikens & predatie

Oorzaken:

Complex geheel, combinatie van:

- Afname kwaliteit habitat: grote drooglegging, vroege eerste maaidatum, hoge maaifrequentie (impact vogels en insecten), monotone graslanden met ongeschikte structuur (nodig is een open structuur in extensief kruidenrijk grasland waarin veel meer insecten voorkomen voor schuil en voedsel voor weidevogelkuikens).
- Afname kwantiteit habitat (verstedelijking, versnippering)
- Verrommeling landschap: bosjes, solitaire bomen, hoogspanningsmasten, etc.
- Predatie (let op: in samenhang met bovenstaande punten!)

Timing van het beheer moet aansluiten bij ecologie van de weidevogels!

Het (groei)seizoen verandert, dus het weidevogelbeheer verandert mee....
Dus wat te doen om weidevogels tegemoet te komen...

Warme winters met perioden waarin gras groeit
> gras komt lang(er) de winter uit

>> winterbeweiding

Groei seizoen gras vervroegt
> grotere kans op vroege maaisnede

>> nestbescherming + kuikenvelden

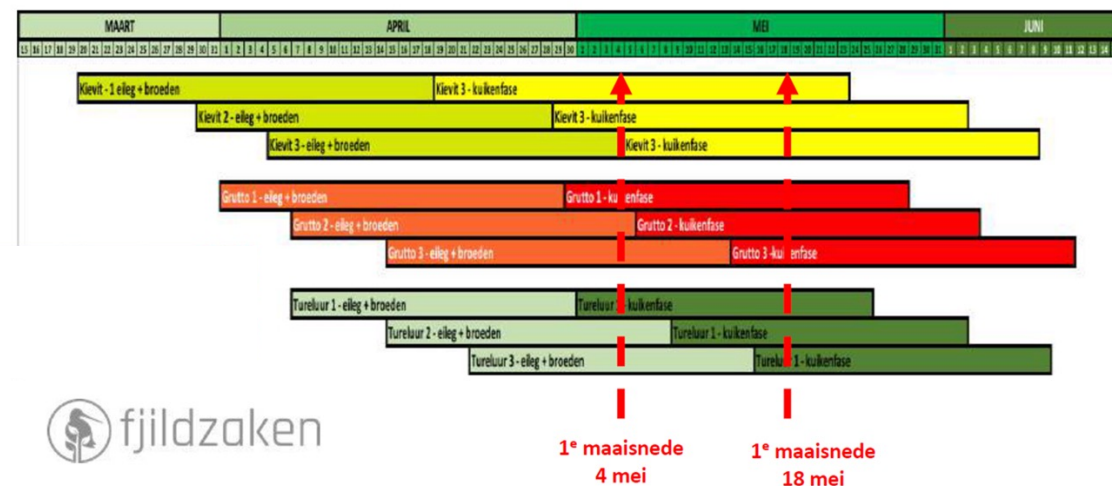
> percelen met uitgesteld maaien hebben
te vroeg, te hoog en te dicht gras

>> geen of weinig voorjaarsmest +
voor- of extensieve beweiding

Langere, droge perioden in het voorjaar

>> hoogwatersloten + greppelplasdrassen

Broedtiming en moment van maaien

Habitat-eisen weidevogels (algemeen)

Habitat-eisen op hoofdlijnen:

1) Open landschap met veilige afstand van gebouwen, wegen en opgaande elementen :

- Minder geschikt voor predatoren en deze zijn zichtbaardere voor de weidevogels
- Voorkomt verstoring door mensen en verkeer
- Gesloten landschap → weidevogels vestigen zich in lagere dichtheden

2) Extensief graslandgebruik:

- Rust en veiligheid (voor broedende oudervogels en foeragerende kuikens)
- Kruidenrijk grasland met geschikte vegetatiestructuur voor foeragerende weidevogelkuikens; of niet per se kruidenrijk, maar wel zonder voorjaarsbemesting, gerichte vernatting en met goed getimede beweiding

3) Hoge bodemvochtigheid:

- Remt gewasgroei (past dus binnen het plaatje van extensief grondgebruik, bevordert ontstaan kruiden- en structuurrijk grasland)
- ‘Stuwt’ bodemleven dicht bij het oppervlak, waar het binnen het bereik van weidevogels komt
- Verlaagt indringingsweerstand bodem. Maakt daarmee bodem inprikbaar.

Habitat-eisen volwassen weidevogels: (foerageren)

Habitat-eisen foerageerhabitat volwassen weidevogels (grutto, tureluur, scholekster, kievit):

1) Aanwezigheid prooidieren (wormen en emelten als stapelvoedsel)

2) Bereikbaarheid prooidieren:

- Wormen en emelten in bovenste 5-10 cm van de bodem zijn bereikbaar voor tastjagers. Voor zichtjagers zijn prooidieren op en direct onder het maaiveld bereikbaar.
- De toestand van de bodem kan de bereikbaarheid beperken, bijvoorbeeld als de bodem te droog is. De snavel van tastjagers kan dan niet in de bodem dringen.

3) Beschikbaarheid van prooidieren (combinatie van 1 en 2)

Habitat-eisen weidevogelkuikens: (foerageren)

Habitat-eisen foerageerhabitat weidevogelkuikens (grutto, tureluur, scholekster, Kievit):

1) Aanwezigheid insecten:

- Optimaal = veel, groot (efficiënt!).....Divers?

2) Bereikbaarheid insecten

Optimale vegetatiestructuur:

- Open structuur: vergroot zichtbaarheid insecten en maakt vegetatie goed doorwaadbaar (besparing energie!)
- Grote structuurvariatie (afwisseling laag en hoog en open en gesloten): vergroot kans dat ten minste een deel van het grasland geschikt is voor een weidevogelkuiken van een bepaalde soort/leeftijd. Schuilgelegenheid

3) Beschikbaarheid insecten (combinatie van 1 en 2)

Habitat eisen weidevogel (waterpeil)

Weidevogels gedijen het best in graslandgebieden met een hoog (grond)waterpeil (20-40 cm –mv).

Met een hoog waterpeil kunnen meerdere kwaliteitskenmerken van een weidevogelgebied tegelijk worden gestuurd:

- Een voldoende vochtige toplaag van de bodem, waardoor regenwormen aan de oppervlakte blijven. Bij uitdrogen van de bodem verdwijnen regenwormen naar diepere, vochtiger lagen en worden ze onbereikbaar voor de vogels,
- Een goede indringbaarheid van de bodem voor weidevogelsnavels, zodat de vogels makkelijk bij de regenwormen kunnen komen,
- Vertraging van de grasgroei in het voorjaar, zodat in de kuikenfase (mei/juni) een open grasvegetatie ontstaat en het gras niet te dicht is voor weidevogelkuikens om doorheen te lopen en insecten van de vegetatie en de bodem te kunnen pikken,
- Tragere grasgroei betekent dat het gras ook later gemaaid wordt,
- Een hoog peil in het voorjaar maakt dat het land later in het voorjaar en minder bemest kan worden. Ook dit leidt tot een opener en kruidenrijkere vegetatie met betere foerageermogelijkheden voor kuikens.

Effect van vernatting op boerenlandvogels in veenweide

Een verhoging van de grondwaterstand heeft over het algemeen een positief effect op de voedselbeschikbaarheid en -bereikbaarheid voor weidevogels.

In het meest ideale scenario wordt de grondwaterstand verhoogd tot maximaal 40 cm onder het maaiveld, het liefst hoger, waardoor het bodemleven dicht bij het maaiveld komt te zitten, wat de bereikbaarheid van voedsel voor weidevogels ten goede komt. De bereikbaarheid wordt daarnaast positief beïnvloed door een lagere indringingsweerstand van de bodem door de vochtige omstandigheden.

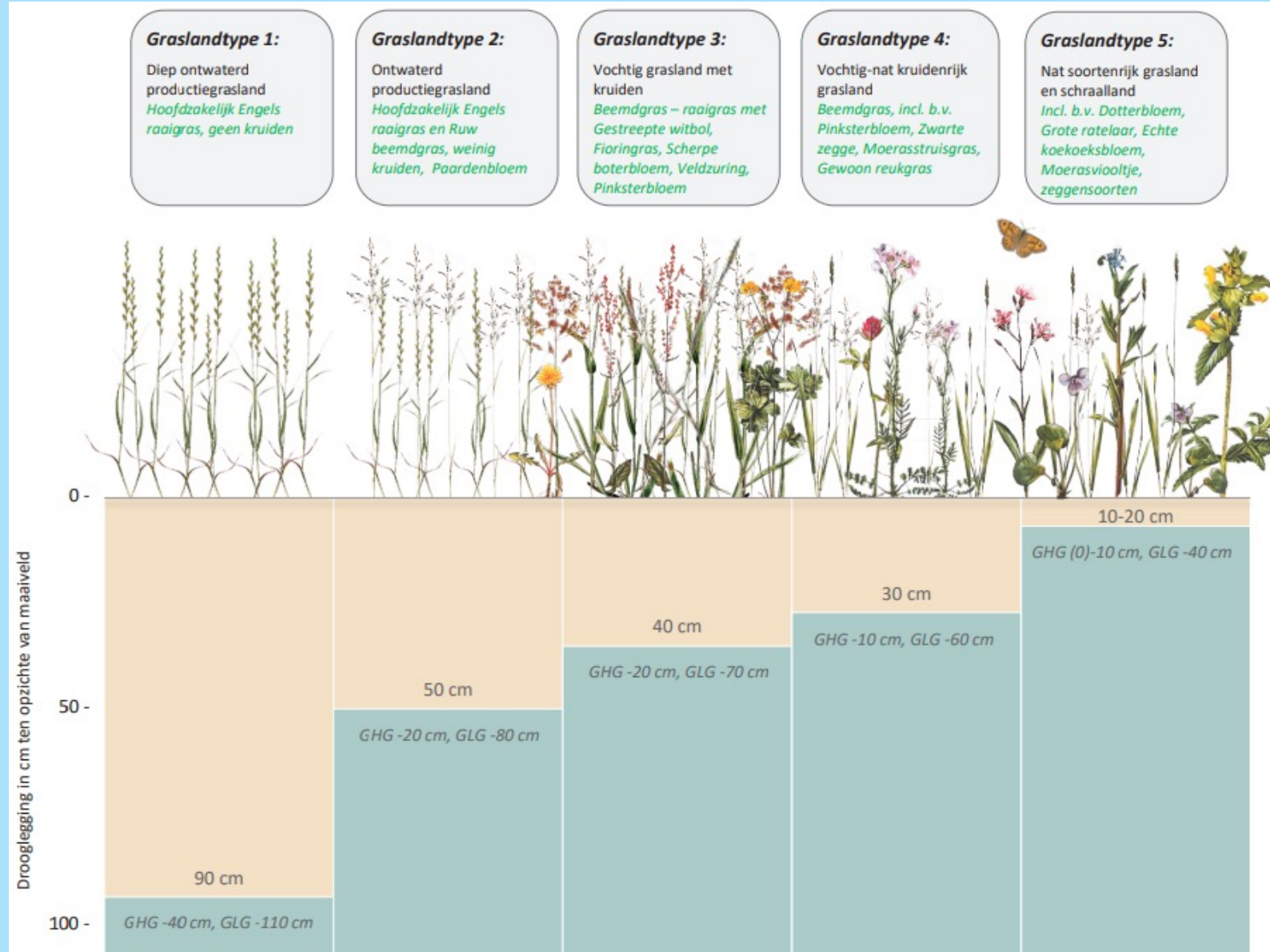
Voor weidevogels is in plaats van permanente vernatting, jaarlijkse vernatting van februari tot eind april/half mei het meest optimaal. Na deze periode kan de grond gaan indrogen, kan er in juni gemaaid worden en kan verruiging worden voorkomen.

Tijdelijke plas-dras kan hierop een goede aanvulling zijn. Wanneer dit beheer wordt nagestreefd ontstaat er onder andere meer slikkige grond.

In volledig vernatte veenbodems kunnen soorten als wormen en kevers niet leven. Vernattingsmaatregelen die volledige vernatting tot gevolg hebben (natte natuur, natte teelten, etc.) zijn daarom negatief voor de geschiktheid van de grond als boerenlandvogelhabitat.

Visie klimaatbestendige veenlandschappen juni 2022

Door een hoger grondwaterpeil wordt de grasgroei geremd en krijgt de ontwikkeling van kruiden en bloemen meer kans.

Betekenis van waterpeil

Het optimale waterpeil is voor weidevogelsoorten verschillend. Er zijn twee groepen te onderscheiden:

de Grutto-groep en

de Kemphaan-groep

De Grutto-groep omvat met name Kievit, Scholekster, Grutto en Tureluur.

De soorten uit de Gruttogroep zijn **minder kritisch ten aanzien van het waterpeil**. De Grutto-groep, gedijt niet alleen goed bij een hoog waterpeil, maar weet zich ook goed te handhaven bij een drooglegging tot zo'n 80 cm (dat wil zeggen een slootpeil van 80 cm beneden maaiveld). **Niet het hoge peil zelf, maar het extensieve beheer is de bepalende factor.**

In de Kemphaan-groep zitten de zeer kritische soorten Watersnip, Zomertaling en Kemphaan.

De Kemphaan-groep vereist moerassig grasland om zich te vestigen, met een slootpeil van 0-20 cm beneden maaiveld in het vroege voorjaar. Voor de Kemphaan-groep is **een hoog waterpeil een vestigingsvoorwaarde**. Als de bodem niet zeer nat is, dan vestigen deze soorten zich niet. Doordat ze relatief laat broeden, is juist ook een hoog peil in mei/juni belangrijk.

Foto: Kievit Edwin ter Hennepe Fotogalerij

Foto: Wil Leurs / www.agami.nl

Foto: Grutto_Jannie Schregardus_Fotogalerij

Foto: Peter van Graafeland

Foto: Roy de Haas / www.agami.nl

Foto: Koos Dansen

Kemphaan Jan Willem ten Dam Fotogalerij

Een grove schets van effecten van vernatting

o.b.v. Ecologische visie Waterland-Oost, april 2021, drs. R. van Ek, R. van 't Veer (Van 't Veer ecologisch advies), mw. R.E. Reitsema MSc, Witteveen+Bos

	Kruidenrijk weidevogelgrasland	Nat weidevogelgrasland
voorjaarswaterstand	10-30 cm onder maaiveld	0-20 cm onder maaiveld
zomerwaterstand	40-70 cm onder maaiveld	30-40 cm onder maaiveld
bodem tijdens de broed- en kuikenperiode	minimaal vochtig en voor weidevogels makkelijk doordringbaar om prooidieren te verzamelen	nat tot sterk vochtig en voor weidevogels zeer makkelijk doordringbaar om prooidieren te verzamelen
kritische weidevogels	Grutto, tureluur, kievit, scholekster en slobbeend zijn in relatief hoge dichtheden aanwezig, samen met andere kritische soorten als graspieper, zomertaling en veldleeuwerik.	tenminste slobbeend, zomertaling , wintertaling , gele kwikstaart , watersnip en/of kemphaan zijn als broedvogel aanwezig. Voorts broeden hier in hoge aantallen tureluur, kievit, scholekster, krakeend en kuifeend.

Kennis(ontwikkeling)

- Diverse onderzoeken/rapporten over habitateisen van weidevogels
- Lopend onderzoek VeenVitaal
  - Een samenwerking van wetenschappers, soortbeschermingsorganisaties, natuurbeheerders, boeren, bestuurders en vele andere actoren in de regio Amsterdam, is een Living Lab project met als doel veenweiden te verduurzamen.
  - VeenVitaal onderzoekt welke ingrepen in het landschap effectief zijn om de biodiversiteit te herstellen, veenafbraak en broeikasgas-emissies een halt toe te roepen, bedrijfsvoering op het laagveen rendabel te maken voor boeren en grondeigenaren en behoud van een inspirerend landschap voor burgers.
  - VeenVitaal wil onder andere een integrale set van eenvoudige/betrouwbare indicatoren ontwikkelen waarmee de transitie naar een duurzaam veenweidelandschap kan worden gekwantificeerd en gemonitord.
- Onderzoek Annick van der Laan
  - Het effect van bodemdaling remmende maatregelen op de biodiversiteit in het veenweidegebied

Conclusies:

1. Bescherming van de weidevogels (de nest- en kuikenoverleving) is van veel meer factoren dan vernatting afhankelijk. Vooral extensief graslandgebruik is van belang vanwege:
  - Rust en veiligheid (voor broedende oudervogels en foeragerende kuikens)
  - Geschikte vegetatiestructuur voor foeragerende weidevogelkuikens
2. Een verhoging van de grondwaterstand heeft over het algemeen een positief effect op de voedselbeschikbaarheid en -bereikbaarheid voor boerenlandvogels.
3. In volledig vernatte veenbodems kunnen soorten als wormen en kevers niet leven. Vernattingsmaatregelen die volledige vernatting tot gevolg hebben (natte natuur, natte teelten, etc.) zijn daarom negatief voor de geschiktheid van de grond als weidevogelhabitat.

Aanbevelingen

1. Zorg voor een integrale versterking van het weidevogelbeheer in veenweidegebieden: naast hoog (grond)waterpeil, behouden openheid, extensief graslandbeheer (inclusief verlate maaidatum), ontwikkeling extensief kruidenrijk grasland.
2. Iedereen kan bijdragen:
  - Rijk
  - Provincie
  - Waterschap
  - Agro-industrie
  - Bank
  - Agrariër
  - Supermarkt
  - Collectief
3. Wat doe jij in het veenweidegebied voor de weidevogels??

Wat doe jij in het veenweidegebied voor de weidevogels?